

Institutionen för hälsovetenskaper
Sociala Omsorgsprogrammet

Författare:
Pehtra Malm
Helén Ny

En högskola för alla?

En studie om hur studenter med funktionshinder upplever sin studiesituation på Högskolan Kristianstad

A public University?

A study of how students with disabilities experience their life as students at the University of Kristianstad

5/10-2007

Handledare:
Ingrid Nilsson Motevasel

Examinator:
Sven-Erik Olsson

Betyg: Godkänd

Abstract

The purpose of our study was to get a deeper understanding and a better knowledge about the study situation students with disabilities experience at the University of Kristianstad. Our choice was to focus on their experience of the supporting measures, the accessibility and how they felt they were met by both students and teachers. It was a qualitative study and it was based on interviews with eight students with disabilities at the University in Kristianstad. In the study we have used the theoretical concept of empowerment as an analysis tool. The different kinds of support the students with disabilities were using were in common described as positive and the students thought that the supporting measures helped them getting more independent. Certain problems appeared such as accessibility problems to rooms at the university. The students regarded this as a complication on their way to get independent. The result of the study also indicates some lack of understanding amongst the teachers, which has led to maladjusted teaching to them. Our conclusion is that the students with disabilities regards mainly positive at their study situation, but some domains need improvement if the situation should be experienced as equal to other students.

Keywords: studies, education, disability, empowerment.

Innehållsförteckning

Förord	5
1. Inledning	6
2. Syfte och frågeställningar	7
3. Bakgrund	7
3.1 Definitioner	7
3.2 Lagstiftning och principer	8
3.2.1 FN: s standardregler	8
3.2.2 Regeringsformen	9
3.2.3 Lag (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan	9
3.3 Studenter med funktionshinder på högskolor i Sverige	9
3.3.1 Antal studenter med stödåtgärder på högskolor i Sverige	10
3.4 Studenter med funktionshinder på Högskolan Kristianstad	11
3.4.1 Stödformer	11
3.4.2 Kontakt med samordnare	12
3.4.3 Handlingsplan	12
3.5 Organisationer	12
3.6 Tillgänglighet	13
3.7 Bemötande	14
3.8 Tidigare studier	15
4. Teoretiska utgångspunkter	16
4.1 Empowerment	17
5. Genomförande och metod	18
5.1 Metodval	18
5.2 Datainsamling	18
5.3 Litteratursökning	19
5.4 Urval	19
5.5 Etiska överväganden	19
5.6 Analys	20
6. Metoddiskussion	20
7. Resultatredovisning	22
7.1 Stödåtgärder	22

7.1.1 Förlängd tentamenstid	24
7.1.2 Anteckningshjälp	24
7.1.3 Talböcker	25
7.1.4 Resursrum	25
7.1.5 Anpassad studietakt.....	26
7.2 Tillgänglighet	27
7.2.1 Tillgänglighet till utbildning	27
7.2.2 Tillgänglighet till lokaler	28
7.2.3 Tillgänglighet till information.....	29
7.3 Bemötande	29
7.3.1 Bemötandet från andra studenter	30
7.3.2 Bemötandet från lärare.....	31
7.3.3 Bemötande från annan personal på skolan.....	32
7.4 Synen på studiesituationen sammantaget.....	33
8. Resultatdiskussion.....	34
8.1 Tillgänglighet.....	34
8.2 Stödåtgärder	35
8.3 Bemötande	36
9. Slutord.....	36
Referenser	38
Bilagor	41

Förord

Vi skulle med följande ord vilja tacka alla de personer som gjort det möjligt för oss att genomföra denna studie. Först skulle vi vilja tacka alla intervjudeltagare för Er medverkan då Ni givit oss många värdefulla tankar och Lhena Revhult, samordnare för studenter med funktionshinder, som givit oss viktig bakgrundsinformation. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Ingrid Nilsson Motevasel för givande av värdefulla synpunkter kring vår studie. Slutligen vill vi också tacka våra respektive familjer som under denna tid stått ut med oss.

Kristianstad december 2007

Pehtra och Helén

1. Inledning

Tideman (1996) visar att välfärden i Sverige är ojämnt fördelad och en grupp som ofta missgynnats i det svenska välfärdssystemet är de funktionshindrade, med en eftersatt utbildningsnivå. Målet är att denna grupp skall ha möjlighet till lika levnadsförhållanden som övriga samhällsmedborgare. För att nå det uppsatta målet är utbildningsfrågor rörande de funktionshindrade av hög prioritet, där svensk handikappolitik sedan länge haft intentionen att arbeta för att målet om delaktighet och jämlikhet skall uppnås för funktionshindrade. För att kunna konkurrera på arbetsmarknaden kan en akademisk utbildning på många sätt vara viktigare för den som har ett funktionshinder jämfört med många andra (Tideman 1996).

De senaste åren har antalet studenter med funktionshinder blivit allt fler vid Sveriges högskolor och universitet. Det är en tillfredställande utveckling att studenter med olika funktionshinder ges möjlighet till högre utbildning. Tillgång till en bra skola och utbildning är en grundläggande rättighet. Men det ställer samtidigt stora krav på att högskolorna anpassar studieförutsättningarna så att studenterna ges likvärdiga möjligheter att följa undervisningen. Ingen får ställas åt sidan eller sorteras bort från vidare utbildning på ett tidigt stadium (Motion 1992/93:Ub50). Hinder för högskolestudier är flera t.ex. fysisk tillgänglighet och bemötande. För bara några decennier sedan var akademiska studier nästan ouppnåeliga för människor med funktionsnedsättningar. Det var inte bara den fysiska miljön och bristen på tekniska hjälpmedel som försvårade akademiska studier. Även attityden till människor med funktionsnedsättningar som en kategori som inte ansågs kunna tillgodogöra sig studier på akademisk nivå förhindrade att de fick tillträde till universitet och högskolor (Sjöberg 2002).

Långt in i 1900-talets industrialisering fortsatte man att utbilda människor med funktionshinder till hantverksyrken som de inte kunde försörja sig på. Den första synskadade personen som utbildade sig till socionom tvekade i flera år innan han sökte till socialinstitutet i början på 1950-talet. Han kunde ju inte läsa med ögonen och en läkare hade gett honom rådet att bli borstbindare istället. I mitten 1970-talet fick en döv kvinna avslag på sin ansökan till förskolläraryrket eftersom det skulle vara en säkerhetsrisk att ha henne som personal på daghem. Hon gav sig inte utan är nu förskollärare sedan många år (a.a.).

I takt med att studenter med funktionsnedsättningar blir allt fler vid Sveriges universitet och högskolor ställs nya krav på såväl den fysiska miljön som undervisningspedagogiken. För att

möta dessa studenter och tillförsäkra dem en studiemiljö där de inte riskerar att bli åsidosatta eller diskriminerade har man från riksdag och regerings sida genom lagstiftning uppmärksammat detta område. Inte minst har detta skett mot bakgrund av FN: s standardregler. I lagar och förordningar poängteras att människor med funktionsnedsättningar har rätt till eftergymnasiala studier på lika villkor som alla (Ekman 2004).

2. Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med studien är att ta reda på hur studenter med funktionshinder upplever sin studiesituation på Högskolan Kristianstad.

Frågeställningar

- Vilka stödformer och vilka hjälpmedel utnyttjas av studenter med funktionshinder?
- Hur uppfattas de olika stödåtgärderna?
- Hur upplevs tillgängligheten
 - till lokaler?
 - till information?
 - till utbildningar?
- Hur upplevs bemötandet från lärare, annan personal samt studenter på skolan?

3. Bakgrund

3.1 Definitioner

Funktionshinder

I detta arbete menas med funktionshinder en begränsning av individens fysiska eller psykiska funktionsförmåga som är av bestående eller övergående natur.

Studiesituation

Med studiesituation avses studenternas hela situation i samband med studierna. För studenter med funktionshinder kan studiesituationen påverkas av stödåtgärder, tillgänglighet och bemötande.

Tillgänglighet

Med tillgänglighet avses i detta arbete:

- tillgänglighet till lokaler
- tillgänglighet till information
- tillgänglighet till utbildningar

Bemötande

I det här arbetet definierar vi bemötande som den inställning vi har till varandra som formas av våra uppfattningar och värderingar.

3.2 Lagstiftning och principer

3.2.1 FN: s standardregler

1993 antog Sverige FN: s standardregler för att tillförsäkra personer med funktionshinder jämlikhet och delaktighet i samhället. De 22 standardreglerna innehåller tydliga principiella ståndpunkter när det gäller rättigheter, möjligheter och ansvar inom olika samhällsområden (Sjöberg 2003). Principerna täcker de flesta av samhällets områden (Dammert 2005).

Utgångspunkten i reglerna är att alla medborgare är lika mycket värda och därför ska ha samma rättigheter. I standardregel nummer sex anges att medlemsländerna bör erkänna principen om lika möjligheter till utbildning på grundskole-, gymnasie- och högskolenivå för personer med funktionshinder. Medlemsländerna bör se till att sådan utbildning är en integrerad del av den ordinarie utbildningen. För att ytterligare stärka skyddet av de mänskliga rättigheterna för personer med funktionshinder antog FN i december 2006 en konvention som har varit öppen för undertecknande från april 2007. En form av diskriminering är enligt konventionen brister i tillgänglighet liksom att neka personer med funktionshinder skäliga stöd- och anpassningsåtgärder. Till skillnad från standardregler är konventioner juridiskt bindande för de länder som skrivit ratificerat dem (Sjöberg 2003).

Reglerna utgår från det miljörelaterade handikappbegreppet. Detta innebär att ett handikapp kan uppstå i mötet mellan människor med funktionshinder och omgivningen. Orsakerna kan vara brister i miljön inom olika samhällsområden som till exempel information, kommunikation och utbildning. Det är därmed inte individen som ska anpassas och göras om

för att passa in i samhället. Istället är det samhället som ska planeras så att alla medborgare kan vara delaktiga (Dammert 2005).

3.2.2 Regeringsformen

Regeringsformen är den viktigaste av Sveriges grundlagar. Våra grundläggande rättigheter finns inskrivna i regeringsformens andra kapitel. Här anges att makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet (Sjöberg 2003). I samhället har alltså alla rätt att få en likvärdig behandling och rätt att inte bli diskriminerade. Grundläggande mål för den offentliga verksamheten skall vara den enskilda människans välfärd. Samhället ska verka för att trygga rätten till hälsa, arbete, bostad och utbildning samt även verka för social omsorg och trygghet.

Regeringsformen innehåller också sedan 2003 en föreskrift om att det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället. Det allmänna ska också motverka diskriminering på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller annan omständighet som gäller den enskilde som person (Sjöberg 2003, SFS 1974:152).

3.2.3 Lag (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan

Studenter med någon form av funktionshinder ska i likhet med andra studenter ha möjlighet till undervisning av god kvalitet och tillgång till en bra studiemiljö. Sedan 2002 gäller lagen (SFS 2001:1286) om likabehandling av studenter och sökande i högskolan. Genom denna lag uppmanas högskolan att på ett aktivt sätt arbeta för alla studenters lika rättigheter samt motverka diskriminering och trakasserier på grund av könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder. Lika rättigheter och att inte bli diskriminerad innebär även bl.a. att ha tillgång till lokaler som studenter utan funktionshinder. Lagen säger att högskolan ska göra lokaler tillgängliga och användbara i skälig omfattning så att en situation för studenter med funktionshinder är likartad med den för studenter utan funktionshinder. Vidare åligger det alla högskolor att varje år upprätta en plan över de åtgärder som behövs för att främja likabehandling och motverka trakasserier. En redovisning av hur de planerade åtgärderna genomförts skall tas in i efterföljande års plan (Sjöberg 2003).

3.3 Studenter med funktionshinder på högskolor i Sverige

För att människor med funktionsnedsättningar inte ska uteslutas från högre studier skall 0,3 % av högskolans anslag avsättas för olika anpassningar samt special- och stödinsatser till studenter med funktionsnedsättningar. Dessa insatser rör allt ifrån anpassning av lokaler till anteckningshjälp vid föreläsningar. Förutom generell anpassning av studiemiljön skall dessa insatser också vara skräddarsydda utifrån den enskilde studentens behov. 1993 skapades en nationell samordningsorganisation för att utveckla högskolans tillgänglighet för studenter med funktionshinder. Samordningsorganisationen förlades till Stockholms universitet och där tillsattes en tjänst som nationell samordnare för studenter med funktionshinder. I huvudsak sysslar denna enhet med att samla in uppgifter om högskolornas och universitetens kostnader för studenter med funktionshinder och vid behov fördela de nationella medel som i regleringsbrev anvisas av regeringen. Alla universitet och högskolor har vardera minst en samordnare för studenter med funktionshinder. Deras arbete finansieras genom den ovannämnda avsättningen om 0,3 procent av grundutbildningsanslaget. Alla högskolorna och universiteten ingår i ett regionalt och nationellt nätverk (SOU 2001:13).

3.3.1 Antal studenter med stödåtgärder på högskolor i Sverige

Även om utbyggnaden av högskolan inneburit ett kraftigt ökat antal studenter med funktionshinder så är utbildningsnivån fortfarande lägre än bland befolkningen i övrigt. Detta konstaterade regeringen år 2006 i uppföljningen av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Studenter med funktionshinder är fortfarande underrepresenterade inom högskolan och fler personer med funktionshinder än befolkningen i genomsnitt har grundskola som högsta utbildningsnivå. Det finns inga samlade uppgifter över det totala antalet högskolestudenter med funktionshinder. Detta beror dels på att funktionshinder inte är helt klart definierat och dels på att personer med funktionshinder självklart inte registreras i vårt samhälle. Däremot finns det tillgängliga uppgifter om hur många studenter med funktionshinder som sökt stödåtgärder vid högskolorna och hur många av dessa som erhållit sådant stöd (Högskoleverket 2000).

Antalet studenter som beviljas stödåtgärder har ökat kraftigt de senaste åren. År 2006 uppgick det totala antalet till drygt 4000 studenter. 1993/1994, när räkningarna började, var antalet 324. Den största ökningen står dyslektiker för. De 4000 studenter som fick stöd för särskilda utbildningskostnader år 2006 utgjordes av 2397 dyslektiker, 430 rörelsehindrade, 191 synskadade, 143 döva/teckenspråkiga med tolk, 24 döva/teckenspråkiga utan tolk, 478

studenter med kognitiva funktionshinder, 187 hörselskadade utan tolk samt 220 studenter med andra funktionshinder. Därutöver kontaktade mer än 1000 studenter samordnare för studieplanering m.m. utan att ansöka om s.k. särskilt pedagogiskt stöd, d.v.s. olika kompensatoriska insatser. Sannolikt är det dessutom ett antal studenter med funktionshinder som inte tar kontakt med sina högskolor (Stockholms universitet 2006).

3.4 Studenter med funktionshinder på Högskolan Kristianstad

3.4.1 Stödformer

När man som funktionshindrad söker till högskolor i Sverige kan man ansöka om individuell prövning. Det innebär att om man har särskilda skäl som begränsar ens konkurrenssituation kan man ansöka om att bli antagen med förtur. För att kunna få stödåtgärder från högskolan ska funktionshindret vara styrkt med intyg. På Högskolan Kristianstad finns det möjlighet att få stöd i form av talböcker, e-textböcker, förstorad text och punktskriftsböcker från TPB (Talboks- och punktskriftsbiblioteket), anteckningshjälp, teckenspråkstolk, personlig assistent, resursrum, lektörshjälp, mentorstöd samt specialarrangemang i undervisningen och vid examination. Stödåtgärderna ska vara likvärdiga vid alla högskolor i Sverige. (Högskolan Kristianstad 2007).

Anteckningshjälp innebär att en medstudent hjälper till att göra anteckningar. Ersättning utgår till antecknaren. Hörselskadade eller döva studenter kan få hjälp av en teckenspråkstolk eller skrivtolkshjälp i undervisningen. Sibus (Socialstyrelsens institut för särskilt utbildningsstöd) ansvarar för personlig assistans för studenter med rörelsehinder under deras studietid. Studenten vill oftast ha sin egen personliga assistent. Därför söker de flesta personlig assistans själva. Resursrummet för studenter med funktionshinder är ett arbetsrum som är utrustat med datorer, skrivare, talsyntes och skanner. Komentier läses inte in av TPB. Istället kan en arvoderad lektor läsa in kompendiet på kassett till studenten med funktionshinder. Mentorstöd innebär att en annan student, ofta ”äldre”, hjälper till att stödja i studierna. Mentorn får också en ersättning. Specialarrangemang i undervisningen och vid examination kan i vissa fall behövas på grund av ett funktionshinder. Jämkning eller anpassning av utbildningsplanen kan då vara aktuellt. Man kan till exempel förändra eller byta ut innehållet i delkurserna. Eventuella förändringar kommer att framgå i studentens utbildningsbevis. Om funktionshindret medför hinder att genomgå examination så som anges i kursplanen finns möjlighet till förlängd tentamenstid eller alternativ examensform som till exempel muntlig i stället för skriftlig tentamen. Studenter med funktionshinder på Högskolan i Kristianstad

ansöker om stödåtgärderna hos samordnaren för studenter med funktionshinder. Övrig kontaktpersonal är kurator, sjuksköterska, dyslexipedagog samt studievägledare (a.a.).

3.4.2 Kontakt med samordnare

Enligt uppgifter från Lhena Revhult, samordnare för studenter med funktionshinder (2007), beviljades 122 studenter 2006-2007 någon form av särskilt pedagogiskt stöd utifrån sin funktionsnedsättning på Högskolan i Kristianstad. Av dessa är en större andel kvinnor än män. Den största gruppen studenter som har ett funktionshinder och som har sökt stöd är de som har dyslexi. Därefter kommer gruppen med rörelsehinder. Bland de övriga finns några som har syn- och hörselskador och ett fåtal har kognitiva (psykiska eller neuropsykiska) funktionshinder. Utöver dessa har ett 40-tal varit i kontakt med samordnaren för studenter med funktionshinder för information men som sedan ej ansökt om stöd (a.a.). Troligtvis finns det dessutom ett antal studenter som har någon form av funktionsnedsättning men som varken har sökt stödåtgärder eller varit i kontakt med samordnaren för studenter med funktionshinder för information.

3.4.3 Handlingsplan

Högskolan i Kristianstad upprättar varje år en likabehandlingsplan (Plan för likabehandling av studenter vid Högskolan i Kristianstad) som föreskrivs i *Lagen (SFS 2001: 1286) om likabehandling av studenter i högskolan*. Planen finns utlagd på Högskolan Kristianstads hemsida. När det gäller funktionshinder står det i planen bland annat att som övergripande åtgärd för 2006-2007 ska man tillhandahålla individanpassade stödåtgärder för att möjliggöra studier på lika villkor (Högskolan Kristianstad 2007).

3.5 Organisationer

Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) är en organisation som arbetar för att förbättra de funktionshindrades möjligheter att studera. Sisus har sedan 1996 ett regeringsuppdrag att tillsammans med högskolor och universitet informera om den fysiska tillgängligheten vid respektive lärosäte. I databasen Thut, tillgänglighet för funktionshindrade vid högre utbildning, kan man få information om den fysiska tillgängligheten vid varje universitet och högskola. Organisationen som kontinuerligt granskar tillgängligheten vid högskolor och universitet anser att alla byggnader vid universitet och högskolor åtminstone

skall uppfylla kraven för grundtillgänglighet, d.v.s. den fysiska studiemiljön måste lokalmässigt vara anpassad så att studenterna kan påbörja och hjälpligt bedriva studier (Yetkin 2002).

3.6 Tillgänglighet

Den bristande tillgängligheten uppträder i alla sammanhang och komplicerar tillvaron. Människor med funktionshinder är underrepresenterade på högskolor och universitet och det beror bland annat på otillgänglighet (Sjöberg 2002). Personer med funktionshinder är beroende av att den fysiska miljön görs tillgänglig, miljön ska utformas så att personer med funktionshinder ska kunna ta del av och delta i den verksamhet lokalerna är avsedda för. Byggnadernas utformning påverkar inte bara möjligheten till förflyttning och till att ta del av den verksamhet som byggnaden och lokalerna är avsedda för (Svensson 2001). Kan man inte använda miljön på likvärdiga villkor påverkas enligt Svensson (a.a.) ens sociala liv och hur man uppfattar sig själv.

I den nationella handlingsplanen för handikappolitiken från patient till medborgare (prop 1999/2000:79) konstaterar regeringen att förbättrad tillgänglighet är en viktig demokratifråga. Åtgärder för ökad tillgänglighet ses alltför ofta enbart som kostnader och inte som investeringar. Ökad tillgänglighet leder till bättre förutsättningar för människor med funktionshinder att studera, arbeta och klara det dagliga livet. Detta vinner såväl individen som samhället på. Dammert (2005) skriver att planens grundtanke är att bekämpa diskriminering och att samhället ska utformas så att människor med funktionshinder kan bli fullt delaktiga. Att göra samhället tillgängligt innebär att ta bort hindren genom att utforma produkter, tjänster och miljöer så att så många som möjligt kan ta del av det (a.a.).

Ett centralt område som behandlas i FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionshinder är tillgängligheten. I regel nummer 5 lyfts tillgängligheten fram som ett av huvudmålen för att människor med funktionshinder ska nå delaktighet på lika villkor. Det sägs bl.a. att staterna bör inse tillgänglighetens betydelse på alla områden i utvecklingen mot full delaktighet (FN:s standardregler 2007).

I standardreglerna definieras tillgänglighet som:

- *tillgång till den yttre miljön*

- *tillgång till information och möjlighet till kommunikation*

Tillgång till den yttre miljön åskådliggörs i standardreglerna som tillgänglighet till bostäder och andra byggnader, kollektivtransporter och andra kommunikationsmedel, gator och andra miljöer utomhus. Då det gäller tillgång till information och möjlighet till kommunikation sägs i reglerna att informationen bör vara sådan att den blir tillgänglig för människor med funktionsnedsättning. Punktskrift, kassetter, stor stil och annan lämplig teknik bör användas för att människor med synskador ska få tillgång till skriven information och dokumentation. På liknande sätt bör lämplig teknik användas för att ge människor med hörselskador eller inlärningssvårigheter tillgång till muntlig information (FN:s standardregler 2007).

3.7 Bemötande

Bemötande är ett ord som många associerar till hur någon uppträder eller uppför sig mot någon annan. Bemötande handlar om sociala verkligheten vardagens möten och utbyten av ord och handlingar (SOU 1998: 16). Det handlar i grunden om att alla ska bli respekterade fullt ut för den de är. Enligt Tideman (1999) är en vanlig erfarenhet bland funktionshindrade upplevelserna av utanförskap och att inte bli sedd som en individ. Det är en ständig kamp mot negativa attityder. Sådana upplevelser formas i ett samspel med den närmaste omgivningen, vars normer och värderingar återverkar på individens självuppfattning (Sjöberg 2003). Bemötandet påverkas i hög grad av våra attityder, värderingar och uppfattningar. Enligt Krantz, Larsson (2003) är värderingar en av de allra viktigaste faktorer som påverkar bemötandet.

Historiskt sett har människor med funktionshinder i stor utsträckning setts framförallt som föremål eller objekt för vård (Krantz & Larsson 2003). Tideman (1999) skriver att den dominerade synen på funktionshindrade grundar sig på funktionshindrades medicinska definition och behandling (a.a.). Funktionshindrade har levt i starkt beroende av sin omgivning detta har lett till att de på många sätt nästan enbart uppfattas som en belastning för det övriga samhället. Människor med funktionshinder har i många fall uppfattats som ömkansvärda eller som motbjudande. Trots att synen numera har blivit mer human än tidigare lever fortfarande delar av det gamla synsättet kvar in i våra dagar. Eftersom denna nedvärderande syn och utfrysning har pågått under lång tid och även har legitimeras av samhället till viss del, är det svårt att ändra dessa uppfattningar. Detta har lett till att de funktionshindrade har fått en stämpel som avvikare och annorlunda individer (Krantz & Larsson 2003).

Synen på människor med funktionshinder har dock förändrats radikalt de senaste åren och vi har i dag en mer nyanserad bild av människor med funktionshinder än tidigare. Fokus har flyttats mer och mer ifrån den medicinska modellen till det relativa handikappets betydelse. Enligt detta synsätt som har blivit mer och mer framträdande under de senaste årtiondena bör handikapp ses som effekten av samhällets misslyckande att anpassa sig till funktionshindrade människors behov och inte som en egenskap hos individen (SOU 1998: 16).

Ett annat förhållande som påverkar bemötande är synen på personer med funktionshinder så som den förmedlas i t.ex. lagar och regelverk (Sjöberg 2003). Lindqvist (1999) skriver att möten mellan enskilda människor inte sker opåverkade av de attityder och värderingar som råder i samhället som helhet utan att synen på personer med funktionshinder och på handikappolitik har en avgörande betydelse i den enskildes kontakter med olika myndigheter (a.a.). Riksdag och regering formulerar lagar och andra regler som styr hur bemötandet blir när enskilda människor ska få del av samhällsinsatserna. De ger också riktlinjer för hur resurser ska fördelas och användas. Anställda på statliga verk tolkar och tillämpar dessa lagar och ger riktlinjer för arbetet på regional och lokal nivå. Politiker och chefer i kommuner, landsting och försäkringskassor påverkar i sin tur hur de anställda ska tillämpa lagar och regler och fördela resurser. Var och en i den här beslutskedjan bidrar på något sätt till det bemötandet som enskilda får av den tjänsteman de möter. Förhållningssättet hos var och en skapar förutsättningar för hur enskilda människor bemöts (Sjöberg 2003). Det är ur detta kollektiva bemötande som det individuella mötet formas enligt Lindqvist (1999).

3.8 Tidigare studier

Ekman (2004) har genomfört en studie om hur studenter med funktionshinder upplever studiemiljön vid Umeå universitet. Undersökningen som har strukturen av en kvalitativ ansats visar på att olika funktionshinder kräver olika former av anpassning och stödjande strukturer. Vidare framkommer att majoriteten av studenterna anser sig bli väl bemötta av såväl lärare som andra studenter. Många av studenternas beskrivningar av hur det är att studera vid Umeå universitet är positiva men trots detta har nästan hälften upplevt att de en eller flera gånger blivit dåligt bemötta till följd av sitt funktionshinder. Det som upplevs som dåligt bemötande är att den fysiska miljön förhindrar deltagandet i aktiviteter på samma villkor som alla att den intellektuella kapaciteten ifrågasätts och att studenterna misstänks dra fördelar av sitt funktionshinder.

I rapporten *studenter med funktionshinder och deras erfarenheter* visar Nilsson-Lindström (2003) på att de funktionshindrade studenternas samarbete med kurskamrater och lärare fungerar i allmänhet bra, men de ställs ibland inför situationer som de upplever som kränkande. De vanligaste formerna av kränkning består i att man känner sig negligerad när undervisningen inte anpassas efter ens behov, att ens intellektuella förmåga eller kompetens inför arbetslivet ifrågasätts. Framförallt studenter med osynliga former av funktionshinder, som dyslexi och psykiska problem, känner sig ibland kränkta genom negligering,

På uppdrag av Sisus gjordes en rapport om funktionshindrades studenters erfarenheter att studera på högskola. I rapporten *funktionshindrades upplevelser av att studera vid universitet och högskola* belyser Nilsson (1999) studenternas studiesituation ur en fysisk/teknisk, psykosocial och organisatorisk tillgänglighet. I rapporten framkommer att studenterna upplever brister i den fysiska tillgängligheten med dåligt anpassade lokaler, såväl som brister i tekniskt tillgänglighet, hjälpmedel och information. Önskemålen av en förbättrad fysisk tillgänglighet varierade utifrån vilket funktionshinder studenterna hade. Nilsson (1999) pekar också på att den psykosociala tillgängligheten upplevdes som bristfällig mellan studenterna och omgivningen. Flertalet av studenterna upplevde bemötandet som acceptabelt, dock hade en del studenter i undersökningen erfarenheter av att omgivningen uppvisar osäkerhet inför mötet med en studiekamrat som har ett funktionshinder.

Högskoleverket (HSV) fick år 1998 regeringens uppdrag att inventera situationen för studenter med funktionshinder. HSV kan i sin rapport konstatera att situationen för högskolestudenter med funktionshinder varierade. En av de frågor som HSV pekade på var att informationen till funktionshindrade studenter om olika hjälpmedel och stödformer var bristfällig.

Högskoleverket fann också att lärarnas bemötande inte upplevdes som tillfredsställande och drar slutsatsen att det återstår mycket att göra för att öka lärarnas medvetenhet om funktionshinder på högskolorna i Sverige (Högskoleverket 2000).

4. Teoretiska utgångspunkter

Vi har valt att använda oss av empowerment som analysverktyg i studien eftersom empowerment är en process som kan göra det möjligt för människor att nå mål som självbestämmande och autonomi (Starrin 2000).

4.1 Empowerment

Empowerment har sina rötter i den sociala aktivitetsteologin som växte fram i afroamerikanska och feministiska rörelser i USA under 1960-talet samt i de idéer om hjälp till självhjälp som blev aktuella under 1970-talet (Sjöberg 2002, Starrin & Jönsson 2004). På 1970-talet och 1980-talet blev begreppet empowerment populärt och förknippades då med grupper som stått utanför samhället som t.ex. personer med funktionshinder (Jarhag 2001).

Empowerment har kommit att användas inom ett flertal olika områden och med delvis skilda innebörder. Att begreppet använts inom flera olikartade områden gör det ännu svårare att hitta en lämplig översättning till svenska. Emellertid har några olika förslag kommit fram i den svenska samhällsdebatten. Berättigande, bemyndigande, medarbetarskap, autonomisering och frigörande kraft är bland de benämningar som det talats om (Sjöberg 2002). Ordet "empower" kan översättas till både (1) att ge makt eller auktoritet till och (2) att ge möjlighet eller tillåtelse. Starrin (2000) menar dock att dessa definitioner inte är helt tillfredsställande eftersom de inte ger oss någon antydning om den aktiva komponenten i termen. Empowerment grundar sig på det latinska ordet *potere* som betyder "to be able to" dvs. att vara i förmögen att. Här framkommer också den mer aktiva komponenten i termen. I termen empowerment finns "power" som betyder både kraft och makt. Att känna att man kan påverka sitt eget liv – att vara herre över sitt eget öde och sig själv är vad makt handlar om enligt Starrin (2000). Vad är det då som skiljer makt från empowerment? Empowerment är mer ett psykologiskt tillstånd som innefattar känslan av kompetens, kontroll och berättigande (a.a.). Empowerment kan också ses som både som en process och ett mål eller mental inställning, alltså hur man uppfattar sig själv och sin kapacitet (Jarhag 2001, Starrin 1997). Att vara "empowered" gör att man kan genomföra det man har föresatt sig och nå de mål man har satt upp. Begreppet empowerment inbegriper känslan av att ha kontroll över det egna livet och sin situation. I grunden hos oss finns ett behov av inre kontroll, att uppleva att man har inflytande, att känna att det man säger och gör har betydelse och att känna att man blir hörd och respekterad (Starrin 2000). Jarhag använder begreppet bemyndigande som synonymt med empowerment. Enligt honom innebär begreppet bemyndigande att den funktionshindrade personen själv har kontroll över de beslut och handlingar som berör honom eller henne. Detta innebär att personen inte bara har ett inflytande utan också kan utöva detta. Jarhag menar vidare att själva utövandet av de rättigheterna funktionshindrade människor innehar, har att göra med om samhällets

förhållningssätt är av bemyndigande eller paternalismisk karaktär. Alla relationer mellan funktionshindrade människor och samhället kännetecknas av att de är av antingen empowermentkaraktär eller disempowermentkaraktär (Jarhag 2001).

Empowermentperspektivet fokuserar på människan som subjekt vilket innebär att människor förväntas vara deltagande och aktiva i processer som rör dem själva. Valfriheten och rättigheterna ökar med detta men också egenansvaret (Sjöberg 2002).

Starrin (2000) menar att tre faktorer är speciellt viktiga för att underlätta empowerment. Den första faktorn är att inflytande och självbestämmande behöver uppmärksammas av personer i de funktionshindrades närhet. För det andra kan människor som arbetar med dessa personer vara till hjälp när det gäller att stärka tilliten till sig själv och den egna förmågan. Den tredje faktorn är att närstående personer kan hjälpa till att röja hinder för integrering i samhället.

5. Genomförande och metod

5.1 Metodval

Vi har valt att utgå från en kvalitativ ansats i vår undersökning eftersom vi är intresserade av att få en förståelse för hur personer med funktionshinder upplever sin studiesituation på Högskolan Kristianstad. Syftet med kvalitativa undersökningar är att skaffa en annan och djupare kunskap än den fragmentiserade kunskap som ofta erhålls när vi använder kvantitativa metoder. Kvale (1997) skriver att den kvalitativa forskningsintervjun kan vara lämplig när man vill att människan ska beskriva sina upplevelser och utveckla sin livsvärld.

5.2 Datainsamling

För att finna intervjudeltagare har vi gått till väga på två olika sätt. Vi har dels fått information om vår studie utlagd på First Class där vi bitt intresserade studiedeltagare ta kontakt med oss. Det andra sättet var genom att samordnaren för studenter med funktionshinder på Högskolan i Kristianstad bistod oss med att skicka ut vårt informationsbrev via e-post till 25 studenter med funktionshinder. Breven skickades ut till studenter med någon av funktionsnedsättningarna läs- och skrivsvårigheter, rörelsehinder, hörselnedsättning eller synnedsättning. I övrigt har vi inte kunnat påverka vilka dessa brev skickades ut till eftersom vi inte har haft tillgång till kontaktuppgifter till dessa studenter på grund av sekretessregler. Vi blev kontaktade av

deltagarna via e-post och per telefon. Åtta studenter visade sitt intresse av att medverka i vår studie, samtliga av dessa var kvinnor.

Intervjuerna genomfördes i ostörda lokaler på skolan och i bibliotekets grupprum. Efter samtycke från respondenterna har vi till vår hjälp i samtliga intervjuer använt oss av bandspelare. Fördelen med att använda sig av ljudupptagning i intervjusituationer är man exakt kan återge intervjuerna. Nackdelen med en bandinspelning är att den kan ha inverkan på de svar man får (Patel & Davidsson 2003). Enligt Kvale (1997) är det idag det vanligaste sättet att registrera intervjuer på. För att samtalen inte i alltför hög grad skulle lämna de ämnen vi var intresserade av har vi använt oss av en intervjuguide. Den halvstrukturerade intervjuguiden som vi använde oss av i intervjusituationerna innehöll frågor som var uppdelade efter våra övergripande teman: stödåtgärder, tillgänglighet och bemötande. Har man inte en intervjuguide att följa är risken enligt Hartman (2004) att man lämnar intervjun med information som inte har någon relevans för ens undersökning.

5.3 Litteratursökning

I vår litteratursökning har vi utgått från att söka litteratur, lagtexter, tidigare forskning, artiklar, rapporter och uppsatser inom vårt valda ämnesområde. Sökningar har skett vid högskolebiblioteket i Kristianstad. De sökmotorer som använts är Google, Artikelsök och Libris. Dessutom har sökningar skett på Socialstyrelsens hemsida, Sibus, Studera med funktionshinder, Handikappombudsmannen och Högskoleverket. När vi sökte information använde vi oss av både enkla och avancerade söktjänster. De sökord vi använt är: ”studier”, ”utbildning”, ”högskolestudier”, ”universitetsstudier”, ”studera”, ”funktionshinder”, ”handikapp”, ”tillgänglighet”, ”bemötande”, ”attityder” och studiesituation.

5.4 Urval

Då våra resurser var begränsade både av ekonomiska och tidsmässiga ramar använde vi oss utav ett ändamålsenligt urval vilket innebär ett medvetet urval av intervjupersoner som kunde ge oss den information vi eftersträvade utifrån vårt syfte med studien. Kvale (1997) skriver att ett ändamålsenligt urval karaktäriseras av att man söker en bestämd kunskap och man väljer att intervjua de individer som kan ge en den informationen

5.5 Etiska övervägande

Innan en undersökning påbörjas bör etiska reflektioner göras. Eftersom vi har valt en metod och ett ämne som kan kännas som ett intrång i den personliga integriteten var det självklart för oss att noga tänka igenom hur vi skulle gå till väga för att inte orsaka någon av våra intervjudeltagare skada. Den mest grundläggande regeln inom forskning är att inte skada personen som intervjuas (Svensson & Starrin 1996). Under vår studie har vi haft de fyra etiska huvudkraven i åtanke: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Eftersom vi har varit hänvisade till att intresserade studiedeltagare har tagit kontakt med oss har all medverkan i studien byggts på frivillighet. Vi har informerat intervjudeltagarna i informationsbrev inför intervjuerna och vid intervjutillfället om studien. Skriftligen och muntligen informerade vi om syftet med studien, på vilket sätt intervjupersonens bidrag kommer att användas, att deltagandet var helt frivilligt, att man hade rätt att avbryta sin medverkan när man vill samt att vi skulle använda bandspelare om vi fick samtycke till det. Vi använde oss också av en samtyckesblankett som innebar att vi även fick skriftliga medgivande från intervjudeltagarna. Genom vårt informationsbrev och vår samtyckesblankett förband vi oss också till konfidentialitetskravet eftersom vi där garanterar att intervjudeltagarna inte ska kunna identifieras i den färdiga uppsatsen. Enligt nyttjandekravet har vi varit försiktiga med de uppgifter intervjudeltagarna delgivit oss. Vi har förvarat insamlat material så att inga obehöriga har kunnat få tillgång till det.

5.6 Analys

Dataanalysen har vi gjort genom att skriva ut intervjuerna ordagrant. Intervjuerna har skrivits ut i nära anslutning till intervjutillfällena för att inte glömma bort viktiga inslag. Genom att ha intervjuerna i färskt minne tror vi att vi fick med allt viktigt som framkom, även det som inte sades. Utskrifterna analyserade vi tillsammans då vi läste igenom materialet flera gånger. Därefter plockade vi ut teman med hjälp av intervjuguiden och sammanställde svaren. Fyra teman växte fram under analysarbetet som sedan utmynnade i olika kategorier. Dessa olika teman och kategorier presenteras i resultatet.

6. Metoddiskussion

Vårt syfte med undersökningen har varit att ta reda på hur studenter med funktionshinder upplever sin studiesituation på Högskolan i Kristianstad. Vi övervägde i inledningen av studien

att använda enkäter som datainsamlingsmetod men med hänsyn till att vårt syfte har varit inriktat på och att försöka nå en förståelse för intervjudeltagarnas upplevelser ur deras egna perspektiv valde vi kvalitativa intervjuer som datainsamlingsmetod. Vi har endast i mycket begränsad omfattning kunnat påverka vilka som har deltagit i vår studie och är medvetna om att urvalet kan ha påverkat studieresultatet. Det kan eventuellt vara så att de som har valt att delta i vår studie har andra upplevelser kring att vara funktionshindrad och studera på Högskolan i Kristianstad än de som inte har deltagit. Åtta studenter svarade och ville delta i en intervju. Samtliga var kvinnor. En förklaring till att bara kvinnor kontaktade oss kan vara att kvinnor överhuvudtaget är överrepresenterade i högskolestudier. Dessutom är kvinnor med funktionshinder på högskolan i Kristianstad också överrepresenterade när det gäller att söka stödåtgärder enligt uppgift från samordnaren för studenter med funktionshinder. Att inte några män deltog i vår undersökning kan ha påverkat resultatet. Eventuellt har män andra erfarenheter och upplevelser av att studera och ha ett funktionshinder än kvinnor.

Vårt val av ämne har skapat många frågor kring etik. Det var svårt att veta hur pass stort intrång i den personliga integriteten vi gjorde genom våra intervjufrågor. Det har också varit svårt att veta hur känsligt det upplevs av intervjudeltagarna att svara på våra frågor under intervjuerna. Men vi tolkar det som att det varit på en rimlig nivå, dels eftersom studiedeltagarna vänt sig till oss frivilligt och dels för att intervjudeltagarna talat så öppet under intervjuerna.

För att inte förlora något av det som sades under intervjuerna spelade vi in dem på band. Vi ville kunna ge våra intervjupersoner vår fulla uppmärksamhet vilket hade varit svårare om vi skulle ha gjort anteckningar samtidigt. Enligt Svensson & Starrin (1996) är det viktigt att en intervjuare kan ställa frågor men ännu viktigare att denne kan lyssna. Vi upplevde att bandspelaren hade en negativ inverkan på studiedeltagarnas öppenhet i något fall men att fördelen med att ha materialet inspelat på band ändå övervägde. För att intervjudeltagarna inte skulle känna sig i underläge genomförde bara en av oss varje enskild intervju. Detta tror vi var ett bra val eftersom det kunde ha påverkat ytterligare negativt i öppenhet från intervjudeltagarnas sida om vi varit två intervjuare. Vår upplevelse var dock att intervjupersonerna generellt sett var öppna och verkligen ville dela med sig av sina erfarenheter.

Varje intervju skrevs ut inom en vecka av den som genomfört intervjun för att vi skulle ha kroppsspråk och mimik i färskt minne och för att minska risken för missuppfattningar. Att

exakt skriva ner de talade orden på papper via dator var ett mycket tidskrävande arbete men vid analysen av materialet upplevde vi det som en stor fördel eftersom man då var så väl förtrogen med sitt material. Vi valde att under intervjuerna använda oss av en halvstrukturerad intervjuguide eftersom vi ville kunna ställa följdfrågor och kunna ändra frågornas form och ordningsföljd under intervjuerna (Kvale 1997). Detta medförde förmodligen att vi fick en djupare information då intervjudeltagarna kunde tala ganska fritt om sina upplevelser kring att vara student och ha ett funktionshinder.

Innan första intervjun gjorde vi provintervjuer med varandra vilket var nyttigt och gjorde att vi omformulerade några frågor. Våra intervjuer gjordes i olika lokaler på skolan. De var förhållandevis ostörda och lugna, vilket vi upplevt vara absolut nödvändigt. Vi är medvetna om att vår ovana som intervjuare kan ha påverkat resultatet. En van intervjuare kan förmodligen ställa bättre frågor och följdfrågor och kan därmed få ut mer information från varje intervju.

7. Resultatredovisning

Resultat och analysdelen kommer att redovisas i fyra centrala teman som utgår från våra frågeställningar. Dessa teman är:

1. stödformer
2. tillgänglighet
3. bemötande
4. hur man sammantaget ser på sin studiesituation

I resultatet presenterar vi sammanfattningar av våra intervjupersoners uppfattningar. Även relevanta avvikelser presenteras. För att få en intressant och varierad text har vi använt citat och varvat dem med kommenterande text. När intervjupersonerna citeras har vi skrivit detta med kursiverad stil.

7.1 Stödåtgärder

I vårt resultat framkom det att de studenter vi har intervjuat använde sig av stödåtgärderna talböcker, anteckningshjälp, förlängd tentamenstid, diktafon, tillgång till resursrum och kopieringskort. En av våra intervjupersoner hade inga stödåtgärder från skolan eftersom hon

inte hade ansökt om det. Stödåtgärderna upplevs i huvudsak som positiva och flera berättar att hjälpen de har fått har varit en förutsättning för att klara av sina studier.

Jag är väldigt nöjd med det stöd jag får utav skolan

Det är tack vare den hjälpen som jag har fullföljt mina studier

Några av våra intervjupersoner påbörjade sin utbildning utan att ansöka om stöd och det finns olika skäl till varför man dröjer med att göra det. Det framkom ur intervjuerna att en anledning till det var att man inte visste att det fanns stöd att söka.

Jag fick inte reda på förrän senare att man hade kunnat söka stöd, inte förrän betygen var satta. Jag hade ingen information om det

En annan anledning till att avvakta med att söka stöd visade sig vara en önskan att i första hand klara sig själv.

Det dröjer länge innan jag tar emot hjälp, jag vill klara mycket själv

Flertalet av våra intervjupersoner som hade haft kontakt med samordnaren för studenter med funktionshinder ansåg att det var enkelt att söka stöd.

Det är bara att fylla i ett formulär

Det är bara att ta kontakt med samordnaren på skolan så gör hon vad hon kan. Och så frågade hon om jag känner att det är något mer jag behöver

Det beskrivs också som positivt att få information, råd och tips från samordnaren om vilka olika stödformer som finns och vad som kan passa för var och en.

Och så kan hon ge förslag på - vad tror du om en sådan här och en sån här?

Andra hade uppfattningen att det var komplicerat och kunde ta lång tid att få stöd. För att erhålla stöd ska funktionshindret vara dokumenterat. Det upplevdes i vissa fall som problematiskt.

Trixet är att man ska ha läkarintyg, det gör att det kan stoppa upp tillgången till dem (stödåtgärderna)

Känslan av att bli misstrodd när man ansöker om stöd framkommer också i våra intervjuer och att kravet på dokumentation av funktionshindret kan upplevas som kränkande.

Måste bevisa att jag har det handikappet jag har

Kan de inte bara lita på mina ord? Kan de inte se själva, kan de inte se med sina egna ögon?

7.1.1 Förlängd tentamenstid

En av de mest utnyttjade stöden bland våra intervjupersoner var förlängd tentamenstid. Ofta behövde man inte använda den extra tiden men flera intervjupersoner uttryckte att det kändes avstressande att ha den möjligheten om den skulle behövas.

Och så fick jag då förlängd tentamenstid Jag behövde inte utnyttja den men det var skönt att veta att den fanns om man hade behövt.

...sedan har jag inte behövt utnyttja den här extratiden, jag har hunnit med ändå. Men det var rätt skönt att veta att jag hade det för då kunde jag i lugn och ro ta de pauserna jag fick. Jag hade möjligheten och med det slapp jag stressa.

7.1.2 Anteckningshjälp

Några av våra intervjupersoner hade anteckningshjälp och såg det som ett mycket bra stöd i deras studier. En av intervjupersonerna berättade att hon blivit erbjuden anteckningshjälp men att hon inte hade hittat någon som ville anta sig att anteckna åt henne.

...de tyckte det kändes som ett så stort ansvar att de skulle anteckna så att jag begrep så att jag kunde kopiera då...

7.1.3 Talböcker

Något som var tydligt hos flertalet av våra intervjupersoner var att talböckerna upplevdes som särskilt positiva.

Nu när jag har fått mina ljudböcker så var det som en helt ny värld öppnade sig, bara genom det skulle jag klara mig.

Mycket, mycket bra med talböckerna. Det har varit fantastiskt. Speciellt om det har varit engelsk litteratur för då har jag både lyssnat och läst samtidigt. Det har jag fått in på ett helt annat sätt.

Vidare framkom det att någon tyckte att biblioteket var till stor hjälp med talböckerna.

Det är rätt smidigt att bara lämna in litteraturlistorna (till biblioteket) sen får jag dem. Peppar, peppar, alla böcker jag har krävt finns redan inlästa.

De som inte är helt nöjda uppger som främsta skäl att det kan vara svårt att få litteraturen till kursstart om böckerna ej redan finns inlästa som talböcker. Det tar lång tid att nyproducera talböcker (8-10 veckor). Detta kan vålla problem eftersom kursansvariga inte är skyldiga att lämna ut litteraturlistor förrän 5 veckor före kursstart.

Jag beställer så fort jag får tillgång till litteraturlistorna. De som finns beställer jag ju själv via Internet. De som inte finns beställer jag via Gunhild som jobbar på biblioteket, så får hon beställa nyproduktion på de böckerna. Det är möjligtvis att ibland så hinner de inte med att läsa in nya böcker så då hinner man inte få dem i tid. Det kan vara lite stökigt ibland.

7.1.4 Resursrum

Resursrum för studenter med funktionshinder finns på andra våningen i biblioteket. Några av våra intervjupersoner hade tillgång till detta.

...jag har tillgång till resursrummet också. Så att man kan skriva ut alla Overheaden de lägger ut på First Class och ha dem med som stöd, det är ju jättebra. Att sedan kunna gå in och sätta sig där och sitta ensam och det är tyst, sitta där skriva om det är något man funderar över.

7.1.5 Anpassad studietakt

Flertalet av intervjupersonerna ger uttryck för att de tycker att de har fått det stöd de behöver. Utav dem som anser att de hade behövt stöd/mer stöd framgår det att svårigheterna ofta består i att bedriva studierna på heltid. För att klara av studierna på ett bra sätt ansåg de att de hade varit i behov av anpassad studietakt. En intervjuperson hade strategiskt valt kurser som går på lägre fart än 100 %.

Jag har ju en ökad uttrötthet vilket gör att jag orkar ju sällan en hel dag utan behöver gå och vila och behöver pauser om jag ska orka koncentrera mig. Och det är därför som jag har sökt och valt distanskurser just för att det blir mer flexibelt för mig. Jag tror flexibiliteten för mig är viktig. Hade det varit så att det hade varit tvång på nio till tre med föreläsningar och mer krav på grupparbeten där man ska göra saker tillsammans så tror jag att det hade blivit problem för mig. Som det är nu klarar jag det på egen hand men det är ju tack vare att jag varit strategisk och valt den typ av kurser för jag tänker att det passar mig bättre.

En annan intervjuperson berättar att hon varit tvungen att avbryta en kurs eftersom hon inte hade klarat av att bedriva studierna på full fart. Intervjupersonen berättar vidare att hon hade blivit erbjuden att läsa med anpassad studietakt men att hon inte hade hittat någon lösning på hur kursen kunde läggas upp på lägre fart. Att dessutom anpassa studietakten mitt i kursen upplevdes som nästan omöjligt.

Jag kände jag att jag inte alls hängde med fastän jag la bra mycket mer än 40 timmar i veckan på att läsa. Jag skrev till henne (samordnaren) när jag kände att jag inte redade ut (kursens namn). Så skrev hon att jag skulle komma med egna förslag på hur man kunde lägga upp det då. Men just då kände jag, då hade man kommit halvvägs in i kursen och lägga upp det på ett annat tempo då kändes inte aktuellt. Jag hade också väldigt svårt att se hur jag skulle kunna läsa just den kursen med sänkt fart. Det var ju grupparbeten vi skulle göra. Vem ska jag jobba i grupp med när alla läser på 100 % och jag läser på 50 %? Det var väldigt mycket sådana övningar hela tiden. Nej, just denna kurs kunde jag inte se hur jag skulle kunna läsa på annat tempo.

7.2 Tillgänglighet

7.2.1 Tillgänglighet till utbildning

Ett flertal av våra intervjupersoner berättade att de hade valt utbildning till stor del utefter vad de tänkte skulle fungera med deras funktionshinder. Ofta hade intervjupersonerna både haft själva studierna och de kommande yrkena i tankarna vid sina val av utbildning.

Jag läser på distans för att det fungerar väldigt bra för mig att studera så.

Jag har valt efter arbete för jag kan inte ta vilket arbete som helst.

Jag har tänkt att jag behöver ett jobb där jag både kan sitta still ibland och där jag kan röra mig. Men i grunden är jag intresserad av barn och det är också därför jag läser på min utbildning.

Vissa hade valt utbildning enbart efter intresse.

Jag kände att detta vill jag bli.

Jag gick på det jag var intresserad av.

Det framkommer att hos flera av våra intervjupersoner finns det en stark vilja att klara av studierna under samma förhållanden som andra studenter. Ofta försöker man genomföra studierna utan hjälp. En intervjuperson hade valt kurs enbart utefter intresse men kände efter ett tag att hon inte skulle klara av att genomföra den.

Jag är ju en sådan där som alltid tror att jag ska klara av mycket mer än vad jag klarar av, sedan får jag ta smällarna bakefter. Så när (kursens namn - på 100 %) kom, det var ju väldigt krävande alltså, det var ju jätteintensivt och då klarade jag inte av det. Så det blir ju att, ska jag välja kurser utifrån vilka som går på halvfart så blir det ju ett mycket snävare urval jag kan göra.

7.2.2 Tillgänglighet till lokaler

Uppfattningen om den fysiska tillgängligheten på Högskolan i Kristianstad varierar. Delvis beror det på att intervjupersonerna har mycket olika funktionshinder men även i övrigt framkommer delade åsikter i frågan. Flera intervjupersoner uttrycker sig positivt.

Ok, jag har ju inget större rörelsehinder. Använder dörröppnare och hissar och tycker att det fungerar bra.

Jag tycker att lokalerna är bra anpassade. Använder rullstol ibland så jag ser tillgängligheten även ur det perspektivet.

Andra har sämre erfarenheter och ger uttryck för att de anser att vissa av skolans byggnader är mycket dåligt anpassade och svårtillgängliga. Några berättade om problematiken kring att ta sig upp till grupprummen i biblioteket. För att komma åt hissen som går upp till andra våningen behöver man komma igenom en dörr som låses upp med kort. Dessa kort har bibliotekspersonalen. Har man ett rörelsehinder som gör att man inte kan gå i trappor måste man alltså be om hjälp. En intervjuperson uttryckte en stor frustration och irritation över situationen på biblioteket.

Om jag ska ta mig till grupprummen på biblioteket får jag säga till bibliotekarien, då får hon åka med mig upp. Sedan kan jag beroende på hur läget i min sjukdom är eventuellt ta spiraltrappan ner. Om jag inte klarar av att gå ner får jag be en kompis gå ner och skicka upp bibliotekarien. Man har lite förslag, kanske om vi med funktionshinder kunde skriva på något papper eller att vi lämnar vårt lånekort i utbyte så att vi kunde få ett sådant här Wild card att dra och ta oss upp och sedan lämna tillbaks det igen. För det är ju ändå meningen att vi ska klara oss själva. Vi ska ju vara så självständiga som möjligt. Det här blir ju lite dadda på att hon ska åka upp och hämta och åka ner och lämna mig.

Det framkommer ur intervjuerna att det även finns andra byggnader där man inte kan nå alla lokaler utan hjälp.

Då måste jag vänta på att hon i receptionen ska dra ett kort för där är en larmad dörr. Då kommer hon ut och får dra kortet och släppa in mig. Sedan får jag vara där inne och så får jag sen knacka när jag ska ut. Det är nog där skolan faller.

Beroende på vilket funktionshinder man har är det olika saker i miljön som har betydelse. En intervjuperson med synnedsättning upplever tillgängligheten till undervisningen och salarna som tillfredsställande. Däremot blir det svårigheter för henne när läraren använder Overhead bilder. Så här berättade intervjupersonen:

Tillgängligheten när det gäller ljus och när det gäller att se tavlan är bra när jag sitter. Jag sitter längst fram så där har jag inga problem att hitta till platsen. Däremot har jag problem med Overhead bilder. De blir suddiga för mig, jag ser dem inte var jag än sitter. Jag brukar be läraren dra en kopia till mig.

7.2.3 Tillgänglighet till information

Tillgänglighet handlar även om att ge information på ett sätt så att all kan tillgodogöra sig den. När det gällde tillgänglighet till information på skolan hade våra intervjupersoner olika uppfattningar. En intervjuperson sade:

Bra informationssystem tycker jag. De talar om var man ska leta. All information finns på First Class. Vill du veta något får du gå in och kolla där. Jag tycker det är bra tillgänglighet på det där.

En annan intervjuperson hade en annan uppfattning:

First Class är svårnavigerat, liten text. Problematiskt när programmet ändras. Vet ej om det finns förstoringfunktion i FC, har inte hittat det i alla fall. Ligger kanske gömd under någon ikon på skrivbordet!

7.3 Bemötande

Ett funktionshinder syns inte alltid. Studenter som har funktionshinder som inte är uppenbara kan förstås själva välja om de vill berätta om det eller inte. För att få stöd från skolan måste man ha ansökt om detta hos samordnaren för studenter för funktionshinder. Kursansvariga får besluten från samordnaren om vilka stödåtgärder studenterna blivit beviljade men i dessa

framgår inte vilket/vilka funktionshinder studenten har. Flertalet av våra intervjupersoner har berättat om sitt funktionshinder för sina studiekamrater. De man berättat för är ofta de man arbetar i grupp med eller närmaste vännerna i klassen. Några har berättat om sitt funktionshinder för hela klassen samt lärare, kursansvarig och föreläsare. En intervjuperson resonerar som så att hon berättar för dem där det finns ett behov av det, i situationer när det underlättar för studenten att läraren, till exempel, vet.

En annan intervjuperson säger att hon uppskattar om studiekamraterna frågar om funktionshindret och att det då känns bättre och mer naturligt att berätta om det.

Några undrade varför jag hade en diktafon för det första. Det var några som vågade gå fram och fråga, lite nyfikna. Men det är bra om de frågar som jag säger, varför.

En bidragande orsak till att man inte vill berätta om sitt funktionshinder kan vara att funktionshindret inte har erkänts fullt ut av personen själv. När det gäller den egna acceptansen inför sitt funktionshinder uttrycker sig en intervjuperson så här:

De första fem åren erkände jag inte ens för mig själv att jag hade problem. Det var skyggglapparna på, proppade mig full med värktabletter och sedan bara körde vi. Men jag skäms inte för det längre, det gjorde jag förut.

7.3.1 Bemötandet från andra studenter

Överlag upplever intervjupersonerna bemötandet från kurskamrater och andra studenter som positivt. Någon jämför bemötandet i samband med studierna med yrkeslivet och säger då:

Jag tycker inte att jag blir bemött annorlunda här. Jag tycker inte det faktiskt. Det är skillnad tycker jag som på jobbet då. Här kanske de frågar lite hur det påverkar en och så där. Men inget tissel och tassal som jag har upplevt på jobbet. Jag har fått kommentarer där från vissa att jag har det så himla bra som inte jobbar heltid. Sådant har jag inte upplevt här.

Flera säger att de blir mycket bra bemötta och upplever att studiekamraterna inte gör någon skillnad på studiekamrater som inte har ett funktionshinder och de som har ett funktionshinder.

Bra, accepterar utan att jag behöver tala om för dem att jag har ett funktionshinder.

Folk har behandlat en som normal. De säger - säg till själv om du behöver hjälp med något.

Medan andra av våra intervjupersoner har andra erfarenheter. Där bemötandet uppvisar en osäkerhet med en studiekamrat som har ett funktionshinder

Sedan är det alltid någon som liksom, henne vill vi inte ha här, henne kan vi inte prata med, henne kan vi inte umgås med.

Det förekommer ibland att studenter identifieras helt med sitt funktionshinder. Vissa intervjupersoner menar att man som funktionshindrad riskerar att bli infantiliserad och betraktad som ett hjälplöst barn. Det framkommer att intervjupersonerna tror att denna syn på personer med funktionshinder beror på andra människors förutfattade meningar och okunskap om funktionshinder.

Finns alltid någon som är puttinutti ska jag hjälpa dig med något ska jag hålla det ska jag bära glaset kan du gå själv. Nej jag klarar mig själv du ser väl att jag kan stå och gå själv. Blir lite dadda över det hela, vill inte ha dem som springscharar.

7.3.2 Bemötandet från lärare

Våra intervjupersoner har olika erfarenheter av bemötandet från lärarna. Flera beskriver bemötandet från lärarna som tillfredställande. En intervjuperson uttrycker följande positiva exempel:

Då pratade jag med han som var kursansvarig och frågade om det skulle stöta på några hinder eller så. Det är ju vissa moment som jag inte är så duktig på eller inte kan. Då sa han till mig ungefär så här – Du ska inte se några hinder, du ska se möjligheterna.

Några av våra intervjupersoner har också negativa upplevelser av bemötandet från lärare. En intervjuperson beskriver upplevelsen av att det kan finnas baksidor med att berätta om sitt funktionshinder då hon upplevde att lärarens attityd ändrades gentemot henne.

Jag tycker det är svårt att uttala men just attityden mot mig om jag ställde en fråga. Öh, vad är du för slemmig ungefär. Så det passade så länge jag inte hade sagt att jag var funktionshindrad men sedan när jag sade det så ändrades hans attityd.

En intervjuperson berättar om upplevelsen av bristande förståelse för hur det är att ha ett funktionshinder och menar vidare att ett dåligt bemötande har ofta sin grund i bristfälliga kunskaper om funktionshinder. Dessutom framkommer att intervjupersonen upplever sig bli misstrodd av vissa lärare.

Inte någon specifik situation men själva känslan är ju att de tror att jag ljuger om att jag har ont och att jag haltar för att jag tycker det är roligt. Att jag sitter och blundar för att jag har varit uppe alldeles för sent dagen innan. Men de har sådana förutfattade meningar. Ja, ja, hon var uppe sent, hon var ute igår. Och sedan att man haltar, ja, ja, hon har kanske halkat på fyllan eller något. Jag vill inte ha (funktionshindret). Det är ingenting jag tycker är roligt. Det är ingenting jag hittar på. Det är ingenting jag YES! Jag har (funktionshindret) och jag kan utnyttja samhället. Man blir besviken, förbannad, ledsen och arg varenda gång man möts av någon som inte förstår, någon som inte vet.

Det som upplevs som ett dåligt bemötande berättar intervjupersonerna att de inte alltid tror sker med avsikt men att det likväl kan kännas kränkande. En del av våra intervjupersoner har känt sig åsidosatta och ignorerade då undervisningen inte har anpassats efter deras behov.

Jag har sagt till föreläsare jag har sagt till kursansvarig jag har sagt vad jag tycker och tänker om föreläsningarna och hur det funkar för mig så säger de ja, ja, ja, sen är det inte mer med det.

Det framkommer vidare att intervjupersonerna anser att upplevelserna av att bli ignorerade delvis beror på att undervisningen inte anpassats efter deras behov även om man framfört sina önskemål.

Alltså jag behöver rast om jag ska kunna vara här annars är det ingen ide att jag går hit då kan jag lika bra sitta där hemma och läsa. Det var ju inte obligatoriska föreläsningar och det poängterade lärarna liksom att det gör ju ingenting om du missar en föreläsning. Nä! Men jag vill ju vara här!

7.3.3 Bemötande från annan personal på skolan

Bemötandet från samordnaren för studenter med funktionshinder beskrivs genomgående som bra utav våra intervjupersoner. Detta samarbete säger många är ett mycket viktigt, kanske avgörande stöd i studierna. Kontakterna med samordnaren beskrivs i intervjuerna ofta som en dialog. Intervjupersonerna uppger att de har blivit bemötta utifrån att de själva är experter på sina behov och begränsningar och att stödet har varit inriktat på att ge tips och råd om olika stödåtgärder och hjälpmedel.

Jag tycker det har varit bra. Hon gör vad hon kan och så frågar hon – känner du att det är något mer du behöver? Och så kan hon till och med ge förslag på ... vad tror du om en sån här eller en sån här? Så det har varit bra tycker jag.

Mycket bra, fantastisk hjälp, värd alla rosor.

7.4 Synen på studiesituationen sammantaget

Våra intervjupersoners syn på sin totala studiesituation varierade. Vissa menar att på grund av hjälpen de får från skolan har de samma möjligheter i sina studier som andra. Tydligt framhålls det att hjälpen är en förutsättning för att studiesituationen ska vara likvärdig andra studenters. Utan hjälpen hade det inte varit möjligt att klara av studierna menar flera av intervjupersonerna.

Jag tycker jag har samma möjligheter. Det är tack vare hjälpen jag har fullföljt mina studier.

Det har jag ju (samma möjligheter som andra studenter) eftersom jag fått de hjälpmedel jag behöver

Det tror jag inte är någon skillnad

En annan intervjuperson framhåller att hon tycker att den egna inställningen också har stor betydelse. Intervjupersonen tycker att en stark vilja och att ha acceptans för sitt funktionshinder underlättar vid genomförandet av det man önskar, i detta fall sina studier.

Jag är en positiv person. Jag tänker inte så mycket på mitt funktionshinder. Det är där och det får vara där. Jag vill försöka göra det jag vill ändå.

Andra intervjupersoner uttryckte att de inte tycker att de har samma möjligheter i studierna som andra. Stödåtgärderna de har uppfattas som bra och ”en bit på vägen” mot att få likvärdiga förutsättningar men räcker inte till fullt ut för att kompensera för funktionshindret.

Som största problem ser dessa intervjupersoner kursernas och programmets tempo. Ett program går nästan alltid på 100 % och många kurser går också bara på 100 %.

Det begränsar urvalet av kurser och program för de personer som inte klarar att läsa på full fart.

Nej det tycker jag väl inte riktigt att jag har samma möjligheter (som andra studenter). Fast det hänger ju inte på att jag inte får tillräcklig hjälp, utan det är ju som det här, att jag inte pallar med tempot. Så det blir ju att ska jag välja utifrån vilka som går på halvfart så blir det ju ett mycket snävare urval jag kan göra. Nej, så det hänger ju inte på hjälpen man får här inne eller så för det tycker jag att de har varit väldigt snabba liksom.

8. Resultatdiskussion

Resultatet visar sammanfattningsvis på några centrala teman som vi vill belysa och diskutera. Den totala studiesituationen beskrivs av de flesta som tillfredsställande. Resultatet visar också att stödåtgärderna från skolan upplevs som särskilt positiva, vilka man menar bidrar till en ökad självständighet. Ett problemområde som framkommer är tillgängligheten till vissa av skolans lokaler. Ett annat problemområde är att bemötandet och förståelsen från lärare inte alltid upplevs som tillfredsställande. Intervjupersonerna upplever sig ibland ha blivit ignorerade eller behandlade på ett kränkande sätt.

8.1 Tillgänglighet

För att studenter med funktionshinder skall ha lika möjligheter som andra att studera krävs det att den omgivande miljön är tillgänglig. Uppfattningen av den fysiska tillgängligheten upplevdes av våra studenter som tillfredsställande, dock upplevde studenterna brister i tillgänglighet till vissa byggnader och lokaler. Brister i den fysiska tillgängligheten med dåligt

anpassade lokaler sammanfaller med Nilssons & Bomans (1999) resultat där önskemål om förbättrad fysisk tillgänglighet framkom. Byggnaders utformning påverkar inte bara möjligheten till förflyttning och till att ta del av den verksamhet som byggnaderna och lokalerna är avsedda för. Enligt Svensson (2001) påverkas också ens sociala liv och hur man uppfattar sig själv om man inte kan använda miljön på likvärdiga villkor som andra.

Den kanske allra viktigaste byggnaden på högskolan, biblioteket, visade sig vara svårtillgänglig för flera av våra intervjupersoner. Att nå grupprummen på andra våning är omöjligt utan hjälp om man har ett större rörelsehinder. Det framkommer att detta upplevs som mycket underligt men också kränkande och frustrerande att vara beroende av andra när miljön inte anpassas efter ens behov. För att underlätta för empowerment är det av vikt att riva hindren som finns så att människor med funktionshinder kan förverkliga det man har föresatt sig (Starrin 2000). Tillgänglighet handlar inte bara om lokalers utformning utan även om att kunna ta del av den information som finns tillgänglig. Informationen måste vara enkel och lättillgänglig för alla studenter så att man på lika villkor kan ta del av den information som finns och planera sina studier. Resultatet av vår undersökning visar att skolans informationssystem uppvisar brister i relation till det funktionshinder man har. I FN:s standardregler står det att informationen bör vara sådan att den blir tillgänglig för människor med funktionsnedsättning. Stor stil och annan lämplig teknik bör användas för att människor med funktionshinder också ska få tillgång till skriven information och dokumentation.

8.2 Stödåtgärder

De olika stödåtgärderna är ett redskap som för många är en förutsättning för att nå de mål de satt upp. Därför är det av stor vikt att informationen av vilka stödåtgärder som finns att tillgå är lättillgänglig. Högskoleverket (2004) visar att informationen om dessa stöd upplevs som många som svår att nå och många studenter börjar sin utbildning utan att ansöka om stöd. Detta sammanfaller med vårt resultat där en av anledningarna till att studenter påbörjar sin utbildning är just bristfällig information av vilka stöd som finns att tillgå. De flesta av våra intervjupersoner är nöjda med stödåtgärderna på skolan och flera berättar att hjälpen varit en förutsättning för att klara av sina studier. De olika stödåtgärderna studenterna tillhandahåller ökar självständighet och handlingsfrihet vilket underlättar till empowerment. I de fall intervjupersonerna är missnöjda handlar det om talböcker som inte alltid kommer till kursstart. Många säger att möjligheten att få kurslitteratur inläst är nödvändig för att de skall tillgodogöra sig studierna. Nilsson och Boman (2003) belyser att det tekniska hjälpmedlet TPB

är av betydelse för studierna för många av studenterna och riskerar man få litteraturen för sent kan man riskera att missa poäng.

8.3 Bemötande

I analysen av frågan hur studenterna upplevde bemötandet på skolan fann vi en stor variation i svaren. I Ekmans studie (2004) från Umeå universitet framkommer det att nästan hälften av studenterna någon gång upplevt sig ha blivit dåligt bemötta av lärare. Det de upplevde som dåligt bemötande var bl.a. att de kände det sig misstrodda och att de försökte dra fördel av sitt funktionshinder. Detta sammanfaller i viss mån med vårt resultat där till exempel en student berättar om känslan av att inte bli trodd när det gäller hennes funktionshinder. *Kan de inte lita på mina ord? Kan de inte se med sina egna ögon?*

Bemötandet beskrivs också av flera som positivt. En student berättade om bemötandet i en situation då hon gick för att prata med läraren om sina begränsningar på grund av sitt funktionshinder. Läraren svarade med uppmuntran och stöd. *Du ska inte se några hinder, du ska se möjligheterna.* Dessutom beskrev flertalet av våra intervjupersoner kontakterna med samordnaren som stödjande och rådgivande. En faktor som Starrin (2000) beskriver som främjande för empowerment är just att personer som arbetar i den funktionshindrades närhet kan vara en hjälp för dem att stärka tilltron till sig själva och den egna förmågan, en del i att bli ”empowered”.

De olika i svaren tyder på att bemötandet skiljer sig åt mycket från lärare till lärare. Vi tror att detta hänger samman med att kunskapsnivån om olika funktionshinder hos lärarna varierar mycket. Kunskaper, tror vi, leder till förståelse som i sin tur leder till ett bättre bemötande av personer med funktionshinder. Höskoleverket (2000:4R) konstaterar att det återstår mycket att göra för att öka lärarnas medvetenhet på högskolorna i Sverige. Studenternas uttalanden tyder på att detta också gäller på Högskolan i Kristianstad.

9. Slutord

Vi upplever att vi har uppnått vårt syfte, det vill säga att få en djupare förståelse och kunskap för hur studenter med funktionshinder på Högskolan Kristianstad upplever sin studiesituation.

Vidare upplever vi att studien har givit oss mycket kunskap som vi kommer att ha nytta av i våra kommande yrken. Vi hoppas också att vår studie kan bidra till att uppmärksamma studiesituationen för studenter med funktionshinder på Högskolan i Kristianstad.

Vid fortsatt forskning inom området skulle det vara intressant att undersöka ett större antal studenter och se om man kan hitta en större bredd av upplevelser. Det vore också intressant att undersöka hur studiesituationen för studenter med funktionshinder ser ut i andra länder.

10. Referenser

- Dammert, R. (2005). *Funktionshinder vad är det?* Stockholm: Norstedts Juridik.
- Hartman, J. (2004). *Vetenskapligt tänkande*. Lund: Studentlitteratur.
- Jarhag, S. (2001). *Planering eller frigörelse? En studie om bemyndigande*. Lund: Studentlitteratur.
- Krantz, O. & Larsson, S. (2003). *Kvalitet i bemötandet*. Malmö: Harecpress.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson, Å. & Boman T. (1999). *Funktionshindrades upplevelser av att studera vid universitet och högskola: En projektrapport från Sibus*.
- Patel, R. & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Sjöberg, M. (2002). *Arbetsliv och funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur.
- Sjöberg, M. (2003). *Om bemötande av människor med funktionshinder*. Stockholm: Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sibus).
- Starrin, B. & Jönsson, L.R. (2004). Socialtjänsten och klienterna. I Meeuwisse, A. Sunesson, S & Svärd, H. (red). *Socialt arbete. En grundbok*. Falköping: Natur och Kultur.
- Starrin, B. (2000). Empowerment och funktionshinder. I Brusén, P & Hydén L-C (red). *Ett liv som andra*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, E. (2001). *Bygg ikapp handikapp*. Stockholm: Svensk Byggtjänst.

Svensson, P-G. & Starrin, B. (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

SOU 1998:16. *När åsikter blir handling – en kunskapsöversikt om bemötande av personer med funktionshinder*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

SOU 1999:21. *Lindqvists nia: nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder*. Stockholm: Fakta info direkt.

SOU 1999/2000:79. *Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken*. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU 2001:13. *Nya villkor för lärandet i den högre utbildningen*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

Tideman, M. (1996). *Perspektiv på funktionshinder och handikapp*. Stockholm: Johansson & Skyttemo förlag AB.

Tideman, M. (1999). *Handikapp synsätt principer perspektiv*. Stockholm: Johansson & Skyttemo förlag AB.

10.2 Internet

Högskoleverket, (2000) 4:R. *Högskolestudier och funktionshinder*.

<http://www.hsv.se/download/18.539a949110f3d5914ec800092151/0004R.pdf>

[tillgänglig 2007-05-14]

Stockholms universitet (2006). *Studera med funktionshinder*.

<http://www.studeraimedfunktionshinder.nu/statistik.htm> [tillgänglig 2007- 05- 14]

Högskolan Kristianstad (2007).

http://www.hkr.se/templates/Page_835.aspx [tillgänglig 2007-05-14]

Högskolan Kristianstad (2007). *Plan för likabehandling av studenter vid Högskolan i Kristianstad.*

<http://www.hkr.se/upload/STUDHALSA/doc/Likabehandlingsplan%20Hkr%202006.PDF>

[tillgänglig 2007-05-15]

FN: s standardregler (2007). http://www.ho.se/upload/FNs_standardregler.pdf [tillgänglig 2007-05-16]

Motion 1992/93:Ub50. *Högre utbildning för ökad kompetens.*

<http://www.samhallsguiden.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3120&doktyp=motion&bet=1992/93:Ub50> [tillgänglig 2007-05-31]

Yetkin, K (2002). *Information om stöd i vuxenutbildningen för studerande med funktionshinder.* Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus).

<http://www.sisus.se/PDF/Stöd%20i%20vuxenutbildning-Slutversion.pdf>

[tillgänglig 2007-06-02]

Ekman, I (2004). *Studier på lika villkor.* Institutionen för socialt arbete, Umeå.

http://www.umu.se/studentcentrum/verksamhet/stvl/funktionshinder/Rap_2000255_studierlikav_b.pdf [tillgänglig 2007-06-01]

Nilsson-Lindström, M (2003). *Studenter med funktionshinder och deras erfarenheter av utbildningen vid Lunds universitet.* Utvärderingsenheten, Lunds universitet.

<http://www.lu.se/upload/LUPDF/rappfunktionshindrade.pdf> [tillgängligt 2007-11-26]

10.3 Övriga källor

Intervju 10 /4-07 med Lhena Revhult, samordnare för studenter med funktionshinder

Kristianstad 2007-04-12

Hej!

Vi är två studenter på Sociala omsorgsprogrammet med inriktning äldre och funktionshindrade vid Högskolan Kristianstad. Som ett led i vår utbildning ingår i kurs 6 att skriva en C- uppsats och det är där vi befinner oss nu.

Syftet med vår uppsats är att ta reda på hur studenter med funktionshinder upplever sin studiemiljö på Högskolan Kristianstad. Därför vänder vi oss till er som har någon typ av funktionshinder; rörelsehinder, synnedsättning, hörselnedsättning, läs- skrivsvårigheter eller annat funktionshinder. Vi skulle vara mycket tacksamma om ni vill hjälpa oss i vår uppsats och dela med er av era erfarenheter och upplevelser genom att delta i en intervju. Intervjun beräknas ta ca 1 timme. Vi kommer att intervjua er i en ostörd lokal på skolan eller annan plats som ni väljer.

Om ni samtycker kommer vi vid intervjutillfället att använda oss av bandspelare för att lättare kunna bearbeta vårt material. All information vi får ta del av kommer av oss behandlas konfidentiellt, vilket innebär att du i vår studie aidentifieras och inga uppgifter kommer att kunna härledas till dig som enskild person.

Din medverkan i undersökningen är helt frivillig och kan om du så vill avbrytas när som helst. Endast vi, vår handledare och examinator kommer ha tillgång till insamlat material och det kommer bara att användas i den avsedda studien. Det insamlade materialet kommer efter studiens slutförande och vår examination att förstöras.

Om du vill vara med och hjälpa till att dela med dig av dina erfarenheter och fördjupa våra kunskaper inom detta område ta då kontakt med oss nedan senast **XX/X**.

Din medverkan är viktig!

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar
Pehtra Malm & Helén Ny

Pehtra Malm
XXX-XX XX XX

Helén Ny
XXXX-XXX XX

Samtyckesformulär

Studien om hur studenter med funktionshinder upplever sin studiesituation på Högskolan i Kristianstad.

Jag har muntligen och skriftligen tagit del av information om studien.

Jag är medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst kan avbryta min medverkan.

Jag ger mitt samtycke till att intervjun spelas in på band.

Ort och datum

Underskrift

Namnförtydligande

Studera nde:
Helén Ny
Pehtra Malm

Handledare:
Ingrid Nilsson Motevasel

Bilaga 3

Intervjuguide

1. Inledning

Vilket program går du? Vilken termin?
Hur gammal är du?
Vill du berätta om ditt funktionshinder?
Har ditt funktionshinder haft betydelse för ditt val av utbildning?
Hur har du fått kännedom om vår undersökning?
Skulle du vilja beskriva hur en bra dag kan se ut för dig i dina studier?
Skulle du vilja beskriva hur en dålig dag kan se ut för dig i dina studier?

2. Stödåtgärder

Har du varit i kontakt med samordnaren för studenter med funktionshinder?
Isåfall, hur fick du reda på att hon finns?
Om du har fått hjälp/stöd till att bedriva dina studier, vilken hjälp har du fått?
Om du har stöd, vad tycker du om det stöd du har?
Något stöd du skulle ha behövt men ej har?

3. Tillgänglighet

Hur upplever du tillgängligheten till lokalerna på högskolan? Vilka bra/dåliga?
Hur upplever du tillgängligheten till hjälpmedel? Vilka bra/dåliga?
Hur upplever du tillgängligheten till information? Vilken bra/dålig?

4. Bemötande/attityder

För vilka har du berättat om ditt funktionshinder?

Hur upplever du bemötande och attityder från:

andra studenter?

lärare?

samordnare för studenter med funktionshinder?

annan personal på skolan (ex. medieenhet, bibliotekspersonal)?

representanter för studentkåren?

Har du upplevt att du blivit särbehandlad (positivt/negativt) på grund av ditt funktionshinder? I så fall vad hände i den/de episoderna?

Hur kände du dig då?

Tycker du att ditt funktionshinder har inverkan på sociala relationer med andra studenter?

I så fall, vill du beskriva på vilket sätt?

5. Avslutande/sammanfattande frågor

Hur ser du sammantaget på dina möjligheter i dina studier?

Tror du att du har samma möjligheter som andra studenter? Om inte, vad beror det på?

Bilaga 4

Vår arbetsprocess

Vi har genomfört och skrivit ut 4 intervjuer vardera. Kapitlen Syfte o frågeställningar, Definitioner, Resultatredovisning och Resultatdiskussion har vi arbetat gemensamt med. Vi har också arbetat individuellt med delar av studien.

Följande delar har Pehtra haft huvudansvar för:

1. Inledning

Bakgrund

3.5 Organisationer

3.6 Tillgänglighet

3.7 Bemötande

3.8 Tidigare forskning

Metod:

5.1 Metodval

5.4 Urval

5.6 Genomförande

Dessa delar har Helén haft huvudansvar för:

Abstract

Bakgrund:

3.2 Lagstiftning och principer

3.3 Studenter med funktionshinder på högskolor i Sverige

3.4 Studenter med funktionshinder på Högskolan Kristianstad

Teorier:

4.2 Empowerment

Metod:

5.2 Datainsamling

5.3 Litteratursökning

5.5 Etiska överväganden

5.6 Analys

Metoddiskussion

Slutord